

Konu Otorite Dizini Nedir? Nasıl Oluşturulur?*

*What is the Subject Authority File? How is it Created? ***

Vedat Gültekin***

Öz

Kütüphaneler, kullanıcılarının ihtiyaç duydukları bilgileri sağlayan kurumlardır. Bilgiye erişebilmek için öncelikle mevcut bilginin, belirli standartlar doğrultusunda kataloglanarak denetim altına alınması gereklidir. Kullanıcı, kataloglanarak denetim altına alınan bilgiye yazar adı, eser adı gibi erişim unsurlarının yanı sıra eserin konusundan da erişmek istemektedir. Bundan dolayı bibliyografik kayıtlarda konu ek girişlerinin oluşturulması oldukça önemlidir. Konu ek girişleri ve yönlendirmelerinin doğru bir şekilde yapılması kullanıcının aradığı bilgiye kolaylıkla erişebilmesini sağlayacaktır.

Çalışmanın amacı, konu otorite dizini hakkında bilgi vermek ve konu otorite dizini oluşturma konusunda dikkat edilmesi gereken noktaları ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak otorite işi, otorite kontrolü ve otorite dizin tanımları verilmiş ve bilgi erişim aracı olarak konu otorite dizininin öneminden bahsedilmiştir. Daha sonra konu otorite dizininin nasıl oluşturulması gerektiği konusunda faydalı olacağı düşünülen bilgilere değinilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Konu başlıkları; otorite işi; otorite kontrolü; konu otorite dizini; otorite dizin.

Abstract

Libraries are bridges between information and the library user in the context of information retrieval. It is necessary to control the information by cataloging according to related standards for accessing the information. The library users want to access information sources by subject as well as other access elements. Therefore, it is vital to create subject entries in bibliographic records. If subject added entries and their redirections are done correctly, it will make it easier for users to access the information they are looking for.

The aim of the study is to give information about the subject authority file and to set out the points to be considered in creating the subject authority file. For this purpose, firstly, definitions of authority work, authority control, and authority file were given, and the importance of the subject authority file as information accessing tool was mentioned. Later, useful information on how to create the subject authority file has been mentioned.

* Bu yazı, Gültekin'in (2017) "Türkiye'de konu otorite dizini çalışmaları: Ankara Üniversitesi örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** This text was produced from Gültekin's master thesis titled (2017) "Subject authority file studies in Turkey: Sample of Ankara University."

*** Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu. E-posta: vgulteakin@ankara.edu.tr
Lecturer, Ankara University Vocational School of Health Services

Keywords: *Subject headings; authority work; authority control; subject authority file; authority file.*

Giriş

Kütüphanelerde yapılan kataloglamanın amacı bilgi kaynaklarını denetim altına alarak bilginin kullanıcı ile buluşmasını sağlamaktır. Kullanıcıyı aradığı bilgiye hızlı ve doğru bir biçimde ulaştırmanın yolu ise bilgi kaynaklarının katalog kayıtlarının standartlara uygun bir şekilde kaydedilmesinden geçmektedir.

Kütüphanecilik standartlar mesleğidir. Bu yüzden kataloglama işlemlerinde de bazı standartların ve kuralların uygulanması gereklidir. Kataloglama işlemleri Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları, Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları 2 ve Kaynak Tanımlama ve Erişim (Resource Description and Access-RDA) ile standart hale getirilmiştir. Günümüzde RDA uygulamalarının hız kazanması ile birlikte mesleğimiz açısından eksiklik hissettiğimiz konu otorite dizinlerimizin hazırlanması kaçınılmaz hale gelmiştir. Kataloglama yaparken konu ek girişlerinin oluşturulması için standart listelerinin hazırlanması önemlidir. Standart listelerinin ortaya çıkarılması için de uyulması gereken ilke ve standartlar mevcuttur.

Konu otorite dizinleri sayesinde konu ek girişlerinde istenilen standartlaşma sağlanabilecektir. Kütüphanelerimizde konu otorite dizininin bulunması, hem katalog yapan personel hem de kullanıcı açısından faydalı olacaktır.

Konu Otorite Dizini Nedir?

Dizin, bir koleksiyonu meydana getiren malzemenin belli bir sıraya göre yapılan ve o koleksiyonun en kolay ve rahat biçimde kullanılmasına yardım eden, yer ve içindekileri gösteren bir listesidir (Cinol, 1970, s. 141).

Koleksiyonu belirten listenin belli bir sıraya göre oluşturulması ve koleksiyona rahat ve kolay erişim sağlaması konumuz açısından önemlidir. Belirli sıradan kasıt, erişim uçlarının standartlara uygun olarak belirlenmesi ve kurallara uygun olarak oluşturulmasıdır.

Dizin, genellikle sayfa numarasına yönlendiren, kişi adları, yer adları, başlıklar vb. gibi detaylandırılmış alfabetik liste ya da konu tablolarıdır (Prytherch, 2005, s. 345; Hamzaoglu, 2015, s. 11). Tanımlardan da anlaşıldığı üzere dizinlerin oluşturulma amacı kullanıcıyı aradığı bilgiye çeşitli yollardan ulaştırmaktır. Kullanıcıyı bilgiyle buluşturma noktasında önemli bir rol üstlenen dizinleri oluşturmak için kullanıcı kitlesinin bilgi arama davranışlarının bilinmesi, dizin oluşturulacak alanla ilgili literatüre hâkim olunması gerekmektedir. Dizinler bir kaynağın içindeki önemli noktaları işaret eden yazar adı, eser adı, konu, coğrafi ad gibi alanlar için oluşturulabileceği gibi bütün koleksiyona erişim sağlanması için de oluşturulabilir.

Yayınlanmış bilgiye erişebilmek için bilginin kaydedilmesi aşamasında belirli kurallara uyularak standartların uygulanması gerekmektedir. Standartların herkes tarafından anlaşılması ve uygulanması bibliyografik denetimi ve bilginin uluslararası düzeyde erişilebilmesini sağlayacaktır (Atılğan, 1988, s. 42).

Kataloglama yaparken giriş öğelerinin belirli standartlara göre yapılması gerekmektedir. Bilgiye ulaşmak için erişim ucu olabilecek öğelerin kurallara uygun olması bilgiye erişimi arttırabileceği gibi giriş öğelerinin oluşturulması aşamasında da tek biçimlilik

sağlanabilecektir. Bunun sağlanması otorite kayıtların standartlara uygun şekilde oluşturulması ve otorite dizinlerin kontrolünün sağlanması ile mümkündür. Otorite kontrolünün yapılabilmesi için otorite ile ilgili bazı adımlar vardır. Bu adımlardan ilki otorite işi olarak adlandırılan süreçtir. Otorite işi, bir bibliyografik kayıta başlık olarak kullanılabilecek isim, başlık ya da konu kavramının, yönlendirmelerin ve bu başlıkların diğer otorite başlıklar ile ilişkilerinin oluşturulup oluşturulmayacağını belirlenmesidir (Taylor, 1984, s. 1).

Bibliyografik kayıta erişim ucu olabilecek başlıkların tespiti ve bunların yönlendirmelerinin yapılması kullanıcının bilgiye erişim oranını önemli ölçüde etkilemektedir. Zira kullanıcı oluşturulmuş başlığın eş anlamlısı ile tarama yaptığında yönlendirme ve bağlantı yapılmadığı zaman aradığı bilgiye ve yönlendirme yapılmamış bilgilerin tamamına ulaşamayacaktır.

Otorite işinin birkaç amacı vardır (Dickson ve Zadner, 1989, s. 57). Bunlar:

- Tüm ilişkili eserlerin tek biçim başlıklar altında toplanmasını sağlamak için tek biçim başlıkların (erişim uçlarının) oluşturulması,
- Oluşturulmuş başlıkların çeşitli biçimlerine de erişim sağlamak için bağlantıların (genellikle yönlendirmeler ile) oluşturulması,
- Oluşturulmuş başlığın diğer benzer başlıklardan (eş sesli) ayırt edilmesi için yeterli bilginin sağlanmasıdır.

Otorite işi ile belirlenmiş olan başlıkların ve bunların nasıl oluşturulduğu gibi bazı bilgilerin bazı standartlara göre belirli ortamlara kaydedilmesi gerekmektedir. Otorite kontrolünün ikinci adımını da otorite kaydı oluşturur. Otorite kaydı, otorite işinin sonucunda oluşturulmuş basılı ya da makineye okunabilir bir kayıttır (Taylor, 1984, s. 1). Otorite işi sonucunda oluşturulan otorite kaydının rolleri (Burger, 1985, s. 5):

- Her bir erişim ucu için standart biçimde bir kayıt,
- Aynı erişim ucu ile tüm kayıtların birlikte toplanmasını sağlamak,
- Katalog kaydının standartlaşmasına olanak sağlamak,
- Erişim noktası ve kaynağı için alınan kararları belgelemek,
- Kullanılacak başlık ile başlığın diğer erişim ucunun tüm biçimlerini kaydetmektir.

Otorite kaydı, konu terimlerini standartlaştırarak konuyla ilgili tüm kayıtların bir arada toplanmasını sağlamaktadır. Otorite kaydında, kullanılacak otorite başlığın yanlış veya kullanılmayan biçimlerinin otorite başlığa yönlendirmesi de sağlanmaktadır. Otorite kayıtları, bibliyografik dizinden ayrı olarak bir otorite dizinin içine biriktirilir. İsim, eser ve konu için üst veri içeren otorite dizinleri ile bibliyografik dizindeki üst veri dizinleri arasında bağlantı olduğu takdirde kullanıcıların tarama sonuçlarında otorite kayıtlarından referanslar gösterilebilir (Taylor ve Joudrey, 2009, s. 254).

Bir otorite kaydı temel olarak aşağıdaki öğeleri içerir (Chan ve Salaba, 2016, s. 36):

- Bibliyografik kayıtlarda erişim noktası olarak kullanılmak üzere yetkilendirilmiş bir konu, bir kişi, bir yer ya da bir kaynaktan tercih edilen başlık,
- Bu başlıkların kullanılmayan biçimlerine yapılan göndermeler,
- Başlığın oluşturulmasında kullanılan kaynaklar vb.

Hem kontrollü terminoloji hem de çapraz gönderme araçlarını sağlayan herhangi bir erişim sisteminde kelimeler ve göndermeler üzerinde kontrol sürekliliği otorite kontrolü ile sağlanır. Otorite kontrolü, bir otorite dosyasına başvurarak bibliyografik dosyada yer alan başlıklardaki tutarlılığı sağlama sürecidir (Taylor, 1984, s. 1). Avram (1984, s. 331) otorite kontrolünü “Bir kütüphane kataloğunda başlıkların tutarlılığını sağlamak için bir süreç” olarak tanımlamaktadır. Tanımlar ne kadar farklı yapılmış olsa da otorite kontrolü, konu otorite kayıtları sayesinde bibliyografik kayıtlara konu terimlerinin atanması sırasında tutarlılığın sağlanması ve tek biçim kayıtların oluşturulması sürecidir. Otorite kontrolü, erişim ucu için girişin tüm gösterimlerinin, tercih edilen gösterimi seçme, başlığı formüle etme, kullanılan ile kullanılmayan başlık arasında bağlantı kurma ve sonuçta tüm süreci belgeleme sürecidir. Bu, sorunlu bibliyografik evrende katalogcular tarafından geliştirilen bir çözümdür (Jeng, 2010, s. 92). Otorite kontrolü katalog kayıtları üzerinde tek biçimliliği, tutarlılığı, erişim uçları arasındaki bağlantıları sağlamak amacıyla yapılır. Tek biçimlilik ve standart otorite kayıtlarının sürdürülebilirliği açısından otorite kontrolü önemlidir. Doğru otorite kontrolü için giriş başlığının tek biçim oluşturulduğunun doğrulanması, girişin oluşturulması ve seçimi için kesin standartların oluşturulması, girişlerin tüm değişkenleri ile otorite giriş arasındaki bağlantıların sağlanması gerekir (Clack, 1988, s. 35).

Otorite kontrolünün amacı, “kütüphane kataloglarına tutarlılık getirmektir. Otorite kontrolü isim, başlık, konu gibi katalog kayıtlarındaki erişim uçlarının yönetilmesi işlemidir. Katalogda ilişkili başlıklar ve değişkenleri için bağlantı ağının sağlanması, oluşturulması ile içerikte tutarlı ve tek biçim erişim uçlarını sağlamaktır” (Vellucci, 1999, s. 33). Otorite kontrolü, kullanıcılar açısından bilgiye erişim, katalogcular açısından da kataloglarda tutarlılık sağlamak amacı güdülerek gerçekleştirilir. Daha açıklayıcı olması bakımından otorite kontrolü ile tam olarak şunlar amaçlanmaktadır (Taylor ve Joudrey, 2009, s. 250):

- Araştırmacının kelimelerini kullanarak bir yazarı, bir yeri, bir konuyu veya diğer öğeleri bulmak (Örneğin; araştırmacı H.C. Andersen yazdığında Hans Christian Andersen’e erişim sağlanması),
- Tanımlamak (Örneğin; Michael Gorman’ın bir kütüphaneci mi yoksa mimar mı olduğu),
- Toplamak (Örneğin; ilişkili bilgi kaynaklarını, ilişkili kurum isimlerini bir araya getirmek),
- Değerlendirme ve seçmede yardımcı olmak (Örneğin; bir araştırmada “bridge (köprü)” kullanımı mimari bir terim mi yoksa dışçılık ile ilgili bir terim mi?),
- Konu aramasına veya kişi, kurum, eserlerin değişik biçimlerinin sağlanmasına yardımcı olmak için eş anlamlılık ve sindetik (bağlayıcı) yapı sağlamak.

Otorite kontrolü olan bir otomasyon sisteminde kullanıcı konuyla ilgili eserlerin bir arada bulunacağını ya da en azından kurulan bağlantı yoluyla bunlara ulaşabileceğini bilir. Otorite kontrolü, sindetik (bağlayıcı) yapıda erişim noktaları için tutarlı karakter dizilerinin bağlanması ile katalogda bağlantıları sağlar (Joudray, Taylor ve Miller, 2015, s. 504). Örneğin; Türkiye İstatistik Kurumunun eski adı olan Devlet İstatistik Enstitüsü ile bağlantı kurulması gibi. Otorite kontrolü, kullanıcının kullandığı terim ile maksimum anlamlı kaynağa erişebilmesi için gerekli olan bütün fonksiyonları sağlamak üzere oluşturulmaktadır. Farklı dillerde

yazarların farklı kullanımları mevcut olsa bile farklı yazımların bir araya getirilerek evrensel bir erişim sağlanması amaçlanmaktadır.

“Otorite dizin, katalogda kullanılan adlar, konular veya dizilerin doğru biçimleri için tutulan kayıtlardır” (Bloomberg ve Evans, 1989, s. 385). Otorite dizin, otorite işi sonucu oluşturulmuş otorite kayıtların tanımlandığı ve ilişkilerinin kurulduğu bilgi kümesi olarak tanımlanabilir. Otorite dizin, katalogda kullanmak için seçilen isim, başlık ya da konu kayıtlarının gruplandırılması ile oluşur. Bir otorite dizinindeki her bir otorite kaydı, otorite erişim noktası olarak seçilen biçime ek olarak, gönderme olarak kullanılabilecek değişik biçimleri ya da terimlerin listesini içerebilir (Joudrey, Taylor ve Miller, 2015, s. 17). Bir otorite dizini, bibliyografik kontrol için kullanılabilecek kontrollü kelimelerden oluşur ve bir esere konu terimi atarken dizine bağlı kalınması gereklidir. Otorite dizin oluşturmanın amaçlarından birisi, “başlıkları her zaman aynı biçimde kaydetmek, temel ve ek girişleri tek biçim sürdürebilmek ve kataloglama işleminde kullanılan başlıkların kurum içinde standart bir biçimde olmasını sağlamaktır” (Dursun, 1991, s. 35). Tek biçimlilik sayesinde kataloglardaki şişmeler önlenebilecek, kullanıcılar aradıkları bilgiye rahat ve doğru biçimde ulaşabilecektir.

Otorite dizinleri oluşturulurken seçilecek başlıklar titizlikle oluşturulmalıdır. Zira otorite dizinindeki en küçük hata bile tüm kayıtları etkileyebileceğinden başlıkların seçilmesine dikkat edilmelidir. Bilgiye konu erişimi açısından konu otorite dizinleri üzerinde özenle durulması gereklidir. Konu otorite dizini, belirli bir katalogda kullanılan ve kendisine atıfta bulunulan konu başlıkları listesidir (Prytherch, 2005, s. 469). Bir başka tanıma göre ise “Konu otorite dizini, katalogda kullanılmış olan konu başlıklarının ve bir başlığa yapılmış olan bakınız ve ayrıca bakınız yöneltmelerinin kayıdır” (Bloomberg ve Evans, 1989, s. 371). Dursun’a (1991, s. 47) göre konu otorite dizini “Belirli bir konu başlıkları listesinin yanı sıra başka pek çok konu başlıkları listesinden yararlanıldığı zaman, konularda uyuma sağlamak amacıyla hazırlanan ve salt konu başlığı ya da anahtar sözcüğün sıralanmasından oluşan dizimdir.” Konu otorite dizini, kütüphanedeki kaynaklara konusal erişim açısından önemlidir. Konu otorite dizini sayesinde katalogdaki konular üzerinde denetim sağlamak, tek biçimliliği sürdürebilmek, konular arasındaki ilişkileri kurabilmek, değişiklikleri tüm kataloğa yansıtılabilmek mümkündür. Ayrıca kullanıcı, standart bir şekilde oluşturulmuş konu otorite dizini sayesinde aradığı konuyla ilgili tüm kayıtlara erişebilecektir.

Bilgiye Konu Yaklaşımı ve Bilgi Erişim Aracı Olarak Konu Otorite Dizinleri

On binlerce esere sahip kütüphanede görevli personelin, kütüphanesindeki tüm kaynakların bilgisini hafızasında tutması beklenemez. Kütüphanede belirli bir yazarın hangi kitabının veya belirli konuda hangi eserlerin bulunduğunu belirlemek için kataloglara ihtiyaç vardır (Bayter, 2000, s. 19). Katalog sayesinde, kullanıcı aradığı bilgilere kısa sürede zahmetsizce erişebilecektir.

“Kataloglar, kütüphane koleksiyonuna ulaşmayı sağlayan anahtarlardır. Katalogların sağlıklı ve kullanışlı olması ulaşımı da o denli kolaylaştıracaktır” (Atılğan, 1987, s. 71). Bilgi erişim aracı olarak otorite dizinlerinin önemini anlayabilmek için kütüphane kataloglarının önemini anlamamız gerekir. Kataloglar, kütüphane koleksiyonunu otorite dizinlerin kontrolü altında yansıtan bibliyografik kayıt setidir. Kütüphane kataloglarının iki temel fonksiyonu vardır. Birincisi bulma fonksiyonu olarak da bilinen kütüphanede hangi kaynağın nerede

olduğunu kullanıcıya göstermesidir. Bu fonksiyonu yerine getirebilmesi için yazar, başlık, konu gibi erişim uçlarının standart ve kontrollü bir şekilde depolanması gerekmektedir. Katalogların ikinci fonksiyonu ise bir yazarın tüm eserlerinin, bir konudaki tüm çalışmaların gösterilmesini sağlamaktır. Bu da katalogun toplama fonksiyonu olarak bilinir. Konu otorite dizinleri sayesinde, kontrollü kelimelerden seçilen terimler bibliyografik kayıtlara doğru bir şekilde aktarıldığında aynı konudaki tüm materyallerin bir arada toplanması sağlanabilir (Clack, 1985, s. 129-132).

Bilgiye erişmek ya da araştırma yapmak için sadece yazar veya eser adının bilinmesi gerekmez. Kullanıcılar, konudan da belirli bir alandaki eserlere ulaşmak isteyebilirler. Bu nedenle, konudan esere erişmek amacıyla konu terimi atanması için oluşturulacak konu otorite dizinleri bilgi erişim açısından önemlidir.

Katalogların içinde erişim ucu olarak oluşturulan konu ek girişleri kullanıcıyı bilgiyle buluşturan sistemin bir parçasıdır. “Kullanıcının bilgiye erişiminde konu yaklaşımı, yazarın ve eserin adı kadar önem taşımaktadır. Gerçekte de okuyucu, konuyu ve bunun bir parçasını bilerek kütüphaneleri kullanmaya çalışmaktadır. Çoğunlukla tamamını hatırlayamadığı eser adını konu adıyla özleştirmektedir” (Baydur, 1985, s. 171).

Bilgiye erişimde eser adı önemli olsa da bazı sakıncalı vardır. Sadece eser adına göre bilgiye erişmek her zaman arzu edilen sonuçları vermeyebilir. Eser adları her zaman erişim açısından betimleyici değildir ve konu içeriği açısından yanıltıcıdır. Örneğin; “The Tiger of Canada West” isimli eser kaplanları değil Kanadalı bir siyasetçinin hayatını anlatmaktadır (Williamson, 1997, s. 74). Bu nedenle bibliyografik kayıtlarda konu erişim noktalarının oluşturulması bilgi erişimin olmazsa olmazlarından biridir.

Kütüphane kataloglarında ve bibliyografik veri tabanlarında bilgiye konu yaklaşımı bilgi arayıcılar tarafından oldukça değerlidir, ancak konu erişim sisteminin yetenekleri buna göre yapılandırılmalıdır. Kütüphanemizde kontrollü terimler yoksa veya bir bibliyografik kayıta eser için uygun konu terimi seçilmemiş ise kullanıcı katalogda arama stratejisini belirleyemeyeceği gibi aradığı konuyla ilgili kaynaklara tam isabetle erişemeyecektir (Alkan, 1995, s. 97). Konu otorite dizinleri, bilgi arama sonuçlarında kesin isabet oranını artıran önemli bir araçtır. Kurulan ilişki ağı sayesinde kullanıcı aradığı konuyla ilgili bilgiyi yakalayabildiği gibi ilişkili olduğu konulara da erişim sağlayabilecektir. Konu otorite dizinleri, konu terimlerinin değişik kullanım zenginlikleri yansıtacağı gibi tercih edilecek terimlerde tutarlılığı ve benzer konular için aynı terimlerin kullanılmasını da teşvik eder (Harpring, 2010, s. 12).

Konu otorite dizinleri oluştururken terimler arasındaki bağlantıların oluşturulamaması bilgi erişim açısından büyük bir eksikliktir. Örneğin; kullanıcı ziraat konusunda araştırma yaparken, eğer “ziraat”ın benzer kullanımlarına yönlendirme yapılmadıysa, “tarım” konu ek girişi ile ilgili kaynaklara erişemeyecektir. Konu erişiminde etkinliği sağlamak için erişim noktalarının tutarlılığı ile dokümanın içeriği ve dizin teriminin (konu) arasında eşleşmenin olması da önemlidir.

Katalogcuların otorite dizin oluşturma bilgisi ve kullanma becerisinin olmayışı hatalı otorite girişlerinin oluşmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu alanda herhangi bir denetimin olmaması, katalogdaki dizinlerin zamanla bozulması sürecini de hızlandırmaktadır. Kataloglamanın her alanında olduğu gibi konu otorite listelerinin oluşturulması ve kullanılması standart hale getirilmelidir. Kullanıcı açısından doğru yapılandırılmış konu otorite dizinleri,

aradığı konuyla ilgili tüm kaynaklara erişmesi açısından önemlidir. Böylece kullanıcı zaman ve emekten tasarruf edecektir. Katalogcu açısından da tek biçimliliğin sağlanması ve devam ettirilmesi için büyük bir öneme sahiptir. Katalogcuyu kontrollü bir şekilde başlık oluşturmaya ittiğinden dolayı oto-kontrol görevi görmektedir.

Bibliyografik denetimin tam anlamıyla sağlanması için konu otorite dizinlerinde de tek biçimlilik sağlanmalıdır. Konu otorite dizininin kontrolünün sağlanmaması dizinde benzer girişlerin oluşmasına ve bunun sonucunda dizinin şişmesine de neden olacaktır. Konu otorite dizini oluştururken seçilen terimin tüm değişkenleri saptanmalı ve ilişkiler doğru bir şekilde oluşturulmalıdır.

Konu Otorite Dizini Oluşturma

Bibliyografik kontrolün temel amacı eserlere erişim sağlamaktır. Dünya üzerinde üretilen kayıtlı bilginin depolanması ve istenildiğinde hizmete sunulması için erişim uçlarının oluşturulması ve bunun sürdürülebilmesi gereklidir. Kütüphane ve/veya bilgi merkezlerinde konu otorite dizininin oluşturulması için standart listelere ihtiyaç vardır. Konu otorite dizini, LCSH (Library of Congress Subject Headings), MESH (Medical Subject Headings), Sears Subject Headings veya herhangi bir kontrollü kelime listesine göre oluşturulur. Konu otorite dizininin kontrolünü sağlayacak listenin belirli ilke ve kurallara göre oluşturulması yetkili başlıklarda standartlaşma sağladığı gibi kararsızlık, karışıklık ve tekrarların oluşmasını da engelleyecektir.

İlkeler

Konu otorite dizininin sağlıklı bir şekilde oluşturulması ve kontrolünün etkili bir şekilde yürütülebilmesi listenin ilkelere uygun olarak oluşturulabilmesine bağlıdır. İkelere uygun olarak oluşturulacak liste sayesinde kullanıcılar arama stratejilerini belirleyebileceği gibi konu erişiminde de isabet oranı artacaktır.

Konu otorite kontrolünü oluşturacak standart listelerin oluşturulması için bazı ilkeler göz önünde bulundurulmalı ve bu ilkelere bağlı kalınmalıdır. Modern konu başlığı uygulamasının kökleri 1876'da yayınlanan Charles A. Cutter'ın "Rules for a Dictionary Catalog" eserine dayanır. Konu kataloglaması ile ilgilenen sonraki teorisyenler tarafından Charles A. Cutter'ın ilkeleri belirginleştirilip genişletilmiştir. 1950 yılının başlarında David Judson Haykin bir konu listesi oluşturmak için terimlerin seçiminde uyulması gerektiğine inandığı ilkeleri sıralamıştır (Joudrey ve diğerleri, 2015, s. 537).

Konu otorite dizini oluştururken terimlerin seçiminde şu beş temel ilke dikkate alınmalıdır (Joudrey ve diğerleri, 2015, s. 537):

- 1) Kullanıcıya yönelik olma ilkesi,
- 2) Teklik ilkesi,
- 3) Kullanımda yaygınlık ilkesi,
- 4) Yabancı terim kullanmama ilkesi,
- 5) Özgüllük ilkesi.

Sefercioğlu'na (1968, s. 34) göre bu ilkelerin açıklanması ile konu terimlerinin oluşturulması ve tespitinde izlenecek yol belirlenmiş olacaktır. Böylece, konu terimlerinin

oluşturulmasında ve atanmasında uyulacak kuralların hangi temellere dayandığı veya dayanması gerektiği aydınlığa kavuşmuş olacaktır.

Kullanıcıya Yönelik Olma İlkesi

Kullanıcı, tüm kataloglama ilkeleri ve uygulamalarının odak noktasıdır. Diğer tüm hizmetlerde olduğu gibi kullanıcıyı konu başlıklarının oluşturulmasında çalışmanın merkezine koymak gerekmektedir. Diğer ilkeler, seçilecek terimin kullanıcının arayabileceği şekilde olması karşısında ikinci derecede önemlidir (Haykin, 1951, s. 7). Konu başlıklarının ve dizindeki yerinin belirlenmesinde katalogcunun eğilimi değil, kullanıcının o konudaki eserleri hangi terim altında arayabileceği hususu dikkate alınmalıdır (Sefercioğlu, 1968, s. 35).

Konu otorite dizini oluştururken seçilecek terimler, mümkün olduğunca kullanıcının doğrudan arayabileceği biçimde seçilmelidir. Kullanıcıların bilgiye erişim amacıyla tercih edebileceği terimler saptanırken dikkat edilmelidir. Zira kullanıcının mantıksal aramaları kadar psikolojik aramaları da bilgi erişimde önemlidir. Kullanıcıyı hedef almadan oluşturulacak terimler kullanıcının erişim oranını etkileyeceğinden konu otorite dizini işlevini tam olarak yerine getiremeyecektir.

Teklik İlkesi

Konu otorite dizininin amacı aynı konudaki eserlerin aynı terim altında toplanmasını sağlayarak kullanıcının aradığı konuyla ilgili eserlere ulaşmasını sağlamaktır. Herhangi bir konu için farklı zamanlarda konuyu açıklayıcı çeşitli terimler kullanılmış olsa da o konuyu belirtmek üzere bir terim seçilmeli ve otorite olarak o terim kullanılmalıdır. Terimlerde tekliğin sağlanması ile aynı konudaki bütün eserler farklı terimler kullanılmış olsa bile tek bir başlık altında bir araya getirilmiş olacak, başlıklarda birlik ve süreklilik sağlanacaktır. Ancak, aynı konudaki bütün eserlere tek bir başlık atanacağından terim seçiminde dikkatli olunmalı, bir terim sadece bir konu için kullanılmalıdır (Sefercioğlu, 1968, s. 36).

Konu otorite dizinini oluşturacak terimler özenle seçilip benzer konudaki eserler için aynısı uygulanmalıdır. Böylece benzer konudaki eserlerin aynı başlık altında toplanması suretiyle kullanıcılara konu taramalarında kolaylık sağlanacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, bir konu için seçilen terim ile eş anlamlısının olduğu durumlarda gerekli yönlendirmelerin yapılmasıdır. Yeterli ve etkili yönlendirmenin yapılmadığı durumlarda konu otorite dizininin etkinliği azalacağı gibi kullanıcının aradığı konuya erişme imkânı olmayacaktır.

Kullanımda Yaygınlık İlkesi

Konu otorite dizini oluştururken seçilecek terimlerin kullanımında yaygınlık ilkesi önemlidir. Yaygın kullanılan terimlerden oluşturulması ve gerekli kontrollerin yapılması sayesinde dizin güncel kalacaktır. Dizindeki başlıklar, hizmet verilen kullanıcıların arayabileceği terimlerden oluşmalı, değişen literatür göz önünde tutularak dizine yansıtılmalıdır. Terk edilen terimlerin yerini yaygın kullanılan ve güncel terimler almalıdır.

Konu otorite dizininin, popüler terimlerden mi yoksa bilimsel terimlerden mi oluşması gerektiği iyi saptanmalıdır. Kütüphanede hizmet verilen kullanıcılara göre terimler seçilmelidir. Halka hizmet veren kütüphanelerde popüler terimler kullanılması gerekirken araştırma

kütüphanelerinde ise bilimsel terimler tercih edilmelidir. Ancak, bilimsel çevrede kendine yer edinmiş, aynı zamanda günlük yaşamda da kullanılan terimler olursa bunlar da alınmalıdır. Örneğin; “arı”nın (bee) bilimsel adı “apis” olmasına karşın bilimsel literatürde de “arı” (bee) yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden, yaygın olarak kullanılan “arı” (bee) terimi başlık olarak tercih edilmelidir (Haykin, 1951, s. 8).

Yabancı Terim Kullanmama İlkesi

Konu otorite dizini oluştururken seçilecek terimler belirlenirken yabancı terim kullanılmamasına dikkat edilmelidir. Ancak,

- 1) Seçilecek terimin anlamını tam olarak yansıtacak yerli bir terim bulunamadığında,
- 2) Özellikle bilimsel terimlerin konuyu daha iyi ifade ettiği durumlarda yabancı terim kullanılabilir (Haykin, 1951, s. 9).

Az kullanılan, eskiyen veya yaygın olarak bilinmeyen sözcük veya terimlerin yerine yaygın olarak bilinenleri alınır. Ayrıca eski eserlerde görülecek, artık tercih edilmeyen sözcük veya terimler yerine yenileri tercih edilir (Sefercioğlu, 2008, s. 111).

Özgüllük İlkesi

Konu otorite dizini oluştururken seçilecek terimlerin belirlenmesinde en çok zorlanılan ilke özgüllük ilkesidir. Spesifiklik olarak da bilinen bu ilke konu terimlerinin belirlenmesi ve seçilmesinde olmazsa olmazlardandır. Özgüllük, belirli bir kontrollü sözcük grubunda bulunan semantik (anlamsal) derinlik seviyesidir (Taylor ve Joudrey, 2009, s. 342). Derinlik seviyesinden kasıt, konu terimlerinin geniş anlamlarından en dar anlamına kadar hiyerarşik bir yapı sağlanmasıdır. Bu derinlik, özel bir konu alanı ya da disiplin için oluşturulmuş konu başlığı listeleri ve gömülerde (thesaurus) daha belirgindir.

Bu ilke, bir eseri, konusunun içinde bulunduğu sınıfın başlığı altında değil, o konuya özgü oluşturulmuş başlık altında gösterilmesi gerektiğini belirtmektedir (Cutter, 1904, s. 66). Örneğin; ördekleri anlatan bir eser için, kuşlar başlığı değil kendisini belirten ördekler başlığı kullanılmalıdır. Konuyu temsil etmesi için seçilen terim, konudan daha geniş kapsamlı olmamalıdır. Özgüllük ilkesi doğrultusunda terim, eserin adına bağlı kalınmadan belirlenmeli, eserin konusu göz önünde tutularak seçilmeli, daha kapsamlı konular için kullanılmamalı ve güncelliğini korumalıdır (Pakin, 1990, s. 14).

Konu otorite dizini oluştururken seçilecek terimler olabildiğince spesifik olmalıdır. Terimlerin derine inilmeden oluşturulması kullanıcı açısından erişim sıkıntısı yaratabilir. Taramada geniş kapsamlı terimlerle uğraşması kullanıcının erişmek istediği konu için daha fazla zaman ve emek harcamasına neden olabilir.

Konu Başlığı Biçimleri ve Yapısı

Konu otorite dizinini oluşturan başlıkların belirli bir yapı içinde oluşturulması, konuyu sınırlayıcı alt bölümler ve yönlendirme gibi yardımcı unsurların kurallarının belirlenmesi dizinin tutarlılığı ve işlerliği açısından önemlidir. Konu otorite dizininde kullanılacak başlıklar, yapı yönünden oluşturuldukları dilin özelliklerine, hitap edeceği kullanıcılara, kütüphane koleksiyonunun büyüklüğüne ve özelliğine göre çeşitlilik gösterirler (Sefercioğlu, 1968, s. 74).

Konu otorite dizininde kullanılacak başlıklar yapı ve biçim yönünden oluşturulduğu dilin yapısında uygun olmalıdır. Bir dilin yapısına göre oluşturulan başlıklar, başka bir dile çevrildiğinde o dilin yapısı ve biçimine göre tekrar düzenlenmelidir.

Başlıkların oluşturulmasında diğer önemli bir nokta ise hizmet verilecek kullanıcılar açısından özgüllük derecesinin ve koleksiyonun büyüklük veya niteliğine göre başlıkların kapsamının belirlenmesidir. Konu başlıkları, yapıları bakımından yalın başlıklar, tamlama başlıklar, ibare başlıklar ve bileşik başlıklar olarak gruplandırılabilir. “Yalın başlıklar, herhangi bir konuyu tek bir kelime içinde verebilen, belirtebilen başlıklardır” (Sefercioğlu, 1968, s. 75). Yalın başlıklar, herhangi bir açıklamaya gerek duyulmaksızın bir konuyu tek bir kelime ile açıklayabilir. Eğer bir konuyu tam olarak temsil edebiliyorsa yalın başlığın kullanılmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Yalın başlıkların oluşturulmasında ve kullanılmasında dikkat edilmesi gereken diğer önemli nokta ise bu kelimelerin eş anlamlarının olabileceğidir.

Bir konu veya kavram için atanacak başlıkların eş anlamlarının bulunması durumunda, hangi başlığın otorite başlık olarak atanacağı meselesinin yanında otorite olarak seçilmeyen başlıklardan otorite başlığa gönderme yapılması gerekmektedir (Sefercioğlu, 1968, s. 76).

Tamlama başlıklar, “konuyu belirtmek üzere seçilen kelimeyi nitelemek, onu açıklığa ve bütünlüğe kavuşturmak için, ona yapıldığı dilin kurallarına uygun biçimde ad ve sıfat eklenmesi yoluyla elde edilen terimlerden ibarettir” (Sefercioğlu, 1968, s. 79). Bu şekilde oluşturulan başlıklarda dikkat edilmesi gereken nokta, tamlamanın ilk kelimesinin anlamlı olup olmadığı ve kullanıcılar tarafından konu taramalarında aranıp aranmayacağıdır. Eğer ilk terimin kapsamını ve sınırını belirtmekten başka bir görevi yoksa bu başlıklar tercih edilmemelidir. Örneğin, karşılaştırmalı psikoloji tamlamasında “karşılaştırmalı” sözcüğünden giriş yapmak yerine “psikoloji, karşılaştırmalı” gibi bir yapı tercih edilerek iki terim arasında yönlendirme ile bağlantı sağlanmalıdır. Ancak, tamlama başlıkların oluşturulması ve kullanımında istisnalara dikkat edilmelidir. Bir kısım tamlamalar deyim niteliği kazandığından başlık bir bütün olarak kabul edilmelidir. Örneğin; “uluslararası hukuk” terimi için “hukuk, uluslararası” yerine bir bütün halinde “uluslararası hukuk” olarak alınmalıdır. Tamlama başlıkların oluşturulması ve kullanımında kullanıcının konuya hangi açıdan yaklaştığı ve hangi terimden erişmek isteyeceği önemlidir.

İbare başlıklar (deyim), Türk dilinin kurallarına uymadığından oluşturulması ve kullanılması tercih edilmeyen başlık türüdür. İngilizce’de bu başlıklar arasındaki ilişki bağlaç kullanılmadan belirtilebilir. İngiliz dilinde “photography of children” örneğinde görüldüğü gibi oluşturulan başlıklar Türk dilinde “çocuk fotoğrafçılığı” tamlaması halinde kullanılabilir (Pakin, 1990, s. 21).

Bileşik başlıklar, bir “ve” bağlacı yardımıyla, iki veya daha çok kelimeden kurulur ve şu amaçları gerçekleştirmek için tercih edilirler (Sefercioğlu, 1968, s. 84):

- İki kavram ya da konu arasındaki ilişkiyi belirtmek (çocuklar ve internet vb.),
- Başlığın amacını göstermek için verilmesi gerekli olan, kimi zaman birbirine zıt, iki konu veya bir konunun iki farklı yönünü göstermek (sevinç ve keder vb.),
- İki terimden birinin ötekini açıklığa kavuşturmasını sağlamak (nükte ve mizah vb.).

Kullanış bakımından yararlı olabilecek bu başlıklardan hangisinin otorite olarak seçileceği, diğer başlıktan göndermenin yapılp yapılmayacağı, başlığın eş anlamlısının bulunması durumunda nasıl bir yol izleneceğinin tam olarak belirlenmesi gerekmektedir.

Konu Başlığı Alt Bölümleri

Konu başlıkları, kapsadıkları konuyu tam olarak yansıtabilecek spesifiklikte olmalıdır. Ancak, bazı durumlarda bu spesifikliğin sağlanamamasından dolayı konuyu açıklayıcı alt başlıklara ihtiyaç vardır.

Konuyu açıklayıcı, konunun sınırlarını çizerek konuya spesifiklik kazandıran unsurlar alt bölüm veya alt başlık olarak adlandırılır. Bu başlıklar, bazen konunun özel bir yanını veya yönünü, belirli bir zamanını, dönemini ve coğrafi olarak sınırlarını belirtir (Sefercioğlu, 1968, s. 86).

Konunun özel bir yönünü gösteren konu alt başlıkları, belirli bir dönemi içine alan dönem alt başlıkları, belirli bir coğrafi yeri gösteren yer alt başlıkları ve eserin hazırlanış biçimini gösteren biçim alt başlıkları bulunmaktadır.

Konu başlıklarını, eserin biçimine veya konusunun düzenine göre sınırlandıran ve açıklayan başlıklar biçim alt başlığı olarak adlandırılır (Sefercioğlu, 1968, s. 88).

Konuyu mekân olarak sınırlamak için coğrafi tanımlamanın yapıldığı alt başlıklar ise yer alt başlıkları olarak bilinir.

Yer alt başlıkları, konunun coğrafik veya politik alanla ilgili olduğu ve coğrafi olarak sınırlandırılması gerektiği zaman oluşturulan başlıklardır (Sefercioğlu, 1968, s. 89).

Konunun geçtiği zamanı belirtmede zamansal tanımlamanın yapılabilmesi için zaman alt başlıkları kullanılır.

Zaman alt başlıkları, bir konu veya yerin tarihini belirtmek için oluşturulur ve kullanılır. Zaman alt başlıkları sayesinde değişik konuların kesin tarihi ya da dönemi belirtilebilir (Sefercioğlu, 1968, s. 91).

Belirli bir konunun bir yönünü açıklamak ve belirtmek için kullanılan başlıklar ise konu alt başlıklarıdır. (Sefercioğlu, 1968, s. 92). Örneğin; eğitim konusunun sadece eğitimin tarihini anlatan bir eser için “tarih” alt konu başlığı kullanılır.

Yardımcı Unsurlar

Konu otorite dizininde eş anlamlı kelimelerden de erişim sağlanabilmesi ve terimler arasında ilişkilerin kurulabilmesi için bazı yardımcı unsurlara ihtiyaç vardır. Dizinin tutarlılığı ve kullanışlılığı açısından yardımcı unsurların kullanılmasına özen gösterilmelidir.

Konu otorite dizininde bulunan yardımcı unsurları, yönlendirmeler ve kapsam notları olarak iki grupta toplayabiliriz. Yönlendirmeler, otorite olamayan terim ve/veya terimlerden otorite olarak belirlenmiş terime, geniş kapsamlı başlıklardan daha spesifik başlıklara, otorite olarak kullanılan terimle ilgili diğer başlıklara erişilmesini sağlar. Göndermeler, otorite olarak kullanılmayan terimden otorite terime ulaşılmasını sağlayan “bakınız” ve bir konu ile ilgili terimden ilişkili olduğu ya da ilişkisi olabilecek terimlere erişilmesini sağlayan “ayrıca bakınız” olarak iki çeşittir (Sefercioğlu, 1968, s. 95). Yönlendirmeler, otorite dizinlerde mutlaka bulunması gereken öğelerdir. Yönlendirmelerin oluşturulmasında titiz davranılmalı, gereğinden çok yönlendirme kullanılmamalıdır. Gereğinden çok yapılan yönlendirmeler, otorite kayıtların erişilemez duruma gelmesine neden olabilir (Sefercioğlu, 2008, s. 110).

Kapsam notları, başlıklara eklenen ve onun kapsamını belirten bilgilendirici unsurlardır. Kapsam notları, terim olarak kesin bir açıklığı olmayan, diğer terimlerle karıştırılabilecek başlığın kapsadığı sınırları belirterek, terime açıklama getirir (Sefercioğlu, 1968, s. 100).

Konu Otorite MARC Formatı

Otorite dizini oluştururken kullanılacak kayıtların makinaca okunabilir ve kurumlar arasında değişilebilir olması için belirli bir biçimde oluşturulması gerekmektedir. Bunun için MARC 21 otorite veri formatı kullanılır.

MARC 21 otorite veri formatı, otorite dizininin oluşturulması için resmi kuralları ve gereksinimleri içerir. Bir otorite kaydı için hangi bilginin hangi alana yazılacağı veri formatında açıkça belirtilmiştir. Konu otorite işi ile uğraşan katalogcular MARC 21 konu otorite formatının esaslarını bilmelidir. MARC otorite kaydı, değişken uzunlukta veriler ve sabit uzunlukta veriler olmak üzere iki kısımdan oluşur. Değişken kısımda alanlar ve alt alanlar vardır. Değişken kısımda, MARC yetki alanları üç basamaklı sayılarla 001'den 999'a kadar etiketlenmiştir. Bu sayılar etiket (tag) olarak adlandırılır. Etiketleri iki basamaklı göstergeler (indicators) takip eder (Maxwell, 2002, s. 12). Sabit kısımda ise, katalogcu tarafından doldurulacak kayıtlarla ilgili kodlanmış veriler bulunur. 008 alanı, genellikle otorite kaydında metin halinde tekrarlanan kodlanmış verileri barındırır (Ferguson, 2005, s. 76). Otorite kaydı, bibliyografik kayıttaki gibi kayıtlarla ilgili kodlanmış verilerden oluşan 008 alanı içerir. 008 alanında dizine giriş tarihi, romanizasyon şeması, kataloglamanın dili, dizini oluşturan konu başlığı sistemi, uygulanan kataloglama kuralı gibi kayda ilişkin özel bilgiler yer alır.

Bibliyografik kayıttaki olduğu gibi otorite kaydında da belirli MARC alanları mevcuttur. Bibliyografik kayıttaki erişim noktası olarak kullanılabilecek isimlerin, konuların ve alt bölümlerin yetkili biçimlerine ilişkin bilgi vermek amacıyla otorite kayıtların tanımlanması için MARC 21 otorite veri formatı tasarlanmıştır. MARC 21'e göre konu otorite kaydı oluştururken her bir konu başlığı ve alt başlıklar için (genel terim, coğrafi terim vb.) farklı MARC alan etiketleri kullanılmaktadır. Yine MARC 21'de yönlendirmeler ve konu otorite kaydı hakkındaki bilgilerin yer aldığı farklı MARC alan etiketleri de mevcuttur.

Konu otorite kaydında yoğun olarak kullanılan alan etiketleri (tag) ve alt alan kodları örnekleriyle birlikte aşağıda verilmiştir.

Başlık alanları:

150 - Heading - Topical Term (Başlık – Konu Terimi)

150 __ \$a Kataloglama

150 __ \$a Biyoorganik kimya

151 - Heading - Geographic Name (Başlık – Coğrafi İsim)

151 __ \$a Mississippi River

151 __ \$a Altay Dağları

155 - Heading - Genre/Form Term (Başlık – Biçim Terimi)

155 __ \$a Fotoğraflar

155 __ \$a Sözlükler

180 - Heading - General Subdivision (Başlık – Genel Alt Bölüm)

180 __ \$x Siyasi yönleri

180 __ \$x Study and teaching

181 - Heading - Geographic Subdivision (Başlık – Coğrafi Alt Bölüm)

181 __ \$z Türkiye

181 __ \$z Paris (France)

182 - Heading - Chronological Subdivision (Başlık – Kronolojik Alt Bölüm)

182 __ \$y Middle Ages, 600-1500

182 __ \$y 1918-1923

185 - Heading - Form Subdivision (Başlık – Biçim Alt Bölümü)

185 __ \$v Ders kitapları

185 __ \$v Guidebooks

Yaygın kullanılan alt alanlar:

\$v Form subdivision (Biçim alt bölümü)

150 __ \$a Kütüphanecilik \$v Kongreler

\$x General subdivision (Genel alt bölümü)

151 __ \$a Afyonkarahisar (Türkiye) \$x Tarih

\$y Chronological subdivision (Kronolojik alt bölüm)

150 __ \$a Baharat ticareti \$y 2000-2017

\$z Geographic subdivision (Coğrafi alt bölüm)

151 __ \$a Eğitim \$z Finlandiya

İzleme ve gönderme alanları:

400 - See From Tracing - Personal Name (Bakınız - Kişi Adı)

100 0_ \$a Halikarnas Balıkcısı, \$d 1890-1973

400 1_ \$a Kabağağaçlı, Cevat Şakir, \$d 1890-1973

410 - See From Tracing - Corporate Name

(Bakınız – Kurum, Kuruluş Adı)

110 2_ \$a Türkiye İstatistik Kurumu

410 2_ \$a Devlet İstatistik Enstitüsü

411 - See From Tracing - Meeting Name (Bakınız – Toplantı Adı)

111 2_ \$a International Symposium on Laser Anemometry

411 2_ \$a Symposium on Laser Anemometry, International

430 - See From Tracing - Uniform Title (Bakınız – Tek biçim Başlık)

130 _0 \$a Nasreddin Hoca Masalları

430 _0 \$a Nasrettin Hoca Masalları

448 - See From Tracing - Chronological Term

(Bakınız – Kronolojik Terim)

148 __ \$a 16. yüzyıl

448 __ \$a On altıncı yüzyıl

450 - See From Tracing - Topical Term (Bakınız – Konu Terimi)

150 __ \$a Başkalaşan kayalar

450 __ \$a Kayalar, Başkalaşan

150 __ \$a Ekoturizm

450 __ \$a Ekolojik turizm

451 - See From Tracing - Geographic Name (Bakınız – Coğrafi Terim)

151 __ \$a İstanköy (Yunanistan)

451 __ \$a Kos Adası (Yunanistan)

151 __ \$a İzmir (Türkiye)

451 __ \$a Smyrna

455 - See From Tracing - Genre/Form Term (Bakınız – Biçim Terimi)

155 __ \$a Panoramalar

455 __ \$a Panoramik görüntüler

480 - See From Tracing - General Subdivision

(Bakınız – Genel Alt Bölüm)

180 __ \$x Tanıtım ve seyahat

480 __ \$x Tanımlama ve seyahat

480 __ \$x Açıklama ve seyahat

481 - See From Tracing - Geographic Subdivision

(Bakınız – Coğrafi Alt Bölüm)

181 __ \$z Tayland Körfezi

481 __ \$z Siyam Körfezi

482 - See From Tracing - Chronological Subdivision

(Bakınız – Kronolojik Alt Bölüm)

182 __ \$y Neolitik Çağ

482 __ \$y Cilalı Taş Devri

482 __ \$y Yeni Taş Çağı

485 - See From Tracing - Form Subdivision (Bakınız – Biçim Alt Bölümü)

185 __ \$v Sözlükler

485 __ \$v Lügatlar

185 __ \$v Dizin

485 __ \$v İndeks

485 __ \$v Bulduru

500 - See Also From Tracing - Personal Name

(Ayrıca bakınız - Kişi Adı)

100 1_ \$a Twain, Mark, \$d 1835-1910

500 1_ \$w nnc \$a Clemens, Samuel Langhorne, \$d 1835-1910

510 - See Also From Tracing - Corporate Name

(Ayrıca bakınız – Kurum, Kuruluş Adı)

110 1_ \$a Maryland. \$b Bureau of Air Quality Control

510 1_ \$wa \$a Maryland. \$b Air Quality Programs

150 __ \$a Müzeler

510 1_ \$a Topkapı Sarayı Müzesi

511 - See Also From Tracing - Meeting Name

(Ayrıca bakınız – Toplantı Adı)

111 2_ \$a International Drip Irrigation Congress

511 2_ \$wa \$a International Drip Irrigation Meeting

511 2_ \$wb \$a International Drip/Trickle Irrigation Congress

530 - See Also From Tracing - Uniform Title

(Ayrıca bakınız – Tek biçim Başlık)

130 __ \$a Habakkuk commentary

530 __ \$a Dead Sea scrolls

548 - See Also From Tracing - Chronological Term

(Ayrıca bakınız – Kronolojik Terim)

148 __ \$a 1918-1923

548 __ \$a 1900-1950

550 - See Also From Tracing - Topical Term

(Ayrıca bakınız – Konu Terimi)

150 __ \$a Kütüphaneler

550 __ \$a Halk kütüphaneleri

550 __ \$a Üniversite kütüphaneleri

150 __ \$a Kaplanlar

550 __ \$a Memeliler

550 __ \$a Sibiryâ kaplanı

551 - See Also From Tracing - Geographic Name

(Ayrıca bakınız – Coğrafi Terim)

151 __ \$a Barents Sea

551 __ \$wg \$a Arctic Ocean

151 __ \$a Adriyatik Denizi

551 __ \$a Otranto Boğazı

551 __ \$a İyonya Denizi

555 - See Also From Tracing - Genre/Form Term

(Ayrıca bakınız – Biçim Terimi)

155 __ \$a Motion pictures

555 __ \$wh \$a 3-D films

580 - See Also From Tracing - General Subdivision

(Ayrıca bakınız – Genel Alt Bölüm)

180 __ \$a Anıtlar

580 __ \$a Türbeler

580 __ \$a Tapınaklar

581 - See Also From Tracing - Geographic Subdivision

(Ayrıca bakınız – Coğrafi Alt Bölüm)

582 - See Also From Tracing - Chronological Subdivision

(Ayrıca bakınız – Kronolojik Alt Bölüm)

150 __ \$a Başkomutanlık Meydan Muharebesi, 1922

582 __ wg \$y 1918-1921

585 - See Also From Tracing - Form Subdivision

(Ayrıca bakınız – Biçim Alt Bölümü)

185 __ \$v Acronyms

585 __ \$v Abbreviations

Yaygın 4XX ve 5XX alt alanları:**\$i Relationship information (İlişki bilgisi)****\$w Control subfield (Kontrol alt alanı)****\$4 Relationship code (İlişki kodu)****Not alanları:****667 - Nonpublic General Note (Kullanıcıya açık olmayan genel not)****670 - Source Data Found (Otorite kaydın kaynak bilgisi)**

110 2_ \$a Adana Etnoğrafya Müzesi

410 2_ \$a Etnoğrafya Müzesi (Adana, Turkey)

410 2_ \$a Adana Ethnography Museum

670 __ \$a Kenthaber website, viewed 30 Jan. 2012: |b Adana > Müzeler > Adana Etnoğrafya Müzesi (Adana Etnoğrafya Müzesi)
<http://www.kenthaber.com/akdeniz/adana/sevhan/Rehber/muzeler/adana-etnografya-muzesi>

670 __ \$a Wikipedia, viewed 30 Jan. 2012 |b (Adana Ethnography Museum (Turkish: Adana Etnografya Müzesi); opened in 1983; coordinates: 36.989444°N 35.323056°E)

670 __ \$a Vikipedi [Turkish Wikipedia], viewed 30 Jan. 2012 |b (Adana Etnografya Müzesi)

672 - Title Related to the Entity**(Otorite kayıtlı ilişkili başlık bilgisi)**

110 2_ \$a Students Publishing Company (Northwestern University)

670 __ \$a Daily Northwestern web site, Mar. 29, 2012\$b(Students Publishing Company, publisher of the Daily Northwestern, the student newspaper of Northwestern University)

672 _0 \$a Daily Northwestern

673 - Title Not Related to the Entity**(Otorite kayıtlı ilişkili olmayan başlık bilgisi)**

100 1_ \$a Williams, Cathy \$b 1953-

670 __ \$a E-mail from author, Feb. 16, 2012:\$b(Cathy J. Williams, b. July 1953; not author of Fifty years of caring and sharing; 99 easy-to-use speech and language activities; Mathcounts)

673 _0 \$a Fifty years of caring and sharing

673 _0 \$a 99 easy-to-use speech and language activities

673 _0 \$a Mathcounts

678 - Biographical or Historical Data (Biyografik veya tarihi bilgi)**680 - Public General Note (Kullanıcıya açık genel not)**

150 __ \$a Firedamp

680 __ \$i Here are entered works on methane as a combustible gas formed in coal mines. Works on methane present in a stratum of coal are entered under \$a Coalbed methane.

682 - Deleted Heading Information (Silinmiş başlık bilgisi)

151 __ \$a Valley Forge National Historical Park (Pa.)

682 __ \$i This heading has been removed from the subject authority file because it is covered by an identical heading in the name authority file (n81-18255).

Kurulan başlık otorite kaydının ana girişini oluşturur ve 1XX alanında bulunur (Ferguson, 2005, s. 76). Kişi otorite kaydı için 100, kurum otorite kaydı için 110, genel konu otorite kaydı için 150, coğrafi otorite kaydı için 151 alanı kullanılır. 1XX alanı tekrarlanamaz. Yetkili başlığın değişik biçimlerini ve kullanımlarını gösteren göndermeler için tekrarlanabilir 4XX alanında yetkili terimin değişik hecelemeleri (yazımları), örneğin Dostoyevskii, Dostoyovski vb., kullanılmayan terim, terimin diğer biçimleri, takma isimler, tercüme edilmiş terimler, kısaltmalar, devrik başlıklar vb. yer alabilir. Ayrıca bakınız yönlendirmesi 5XX alanlarında bulunur ve tekrarlanabilir. Bu başlıklar şirket isimlerinin daha önceki ve sonraki biçimleri, daha geniş terim ya da daha dar terim olabilir. Ayrıca bakınız (5XX) kullanıldığı zaman mutlaka onu karşılayan bir otorite kaydı yaratılmalıdır (Ferguson, 2005, s. 76).

Otorite kaydına ait kaynak notları tekrarlanabilen 670 alanında bulunur. 670 alanı otorite terimin alternatif biçimleri için kullanılan ve kaynak olarak gösterilen sözlük, ansiklopedi gibi referans kaynaklarını içerebilir. Yazar ya da yayıncı ile yapılan yazışmalar ve telefon görüşmeleri de kaynak gösterilebilir. Yazarların eserleri yabancı dile tercüme edilmişse isminin tercüme edilmiş biçimleri genellikle bakınız yönlendirmesinde belirlendiği biçimde 670 alanında tercüme ismin kaynağı belirtilir (Ferguson, 2005, s. 76).

Özet notu 678 alanında bulunur. Bir firmanın kurulduğu meslek, kurulduğu yer ve tarih gibi diğer bilgileri kaydetmek için kullanılır. Bu notlar genellikle manuel dosyaları makinaca okunabilir dosyalara dönüştürürken kullanılır. Bu işlem bittikten sonra özet notu 670 alanına dâhil edilir (Ferguson, 2005, s. 77).

Konu kapsam notları, başlığın kullanımı hakkında daha fazla bilgi vermek amacıyla, genellikle ilgili veya çakışan başlıklara atıfta bulunmak için kullanılır ve 680 alanında bulunur (Ferguson, 2005, s. 77).

Sonuç

Konu otorite dizini, kütüphane kataloglarının bulma ve toplama fonksiyonlarını yerine getirebilmesi konusunda önemli bir araçtır. Yazar, konu gibi erişim uçları sağlayarak kullanıcıyı belirli bir yazarın belirli bir konudaki eserine eriştirebileceği gibi belirli bir konudaki tüm eserlerin tek bir başlık altında toplanmasını sağlayabilmektedir.

Kataloglamanın temel unsurlarından biri olan konu ek girişleri, kullanıcının aradığı konuyla ilgili tüm kaynaklara erişebilmesini sağlamaktadır. Bu durum, ancak standart bir listenin kullanılması ve/veya konu terimlerinin standartlara uygun oluşturulması ile mümkündür.

Konu otorite dizininin oluşturulabilmesi için standart bir listeye ihtiyaç vardır. Standart konu başlığı listesinin oluşturulması aşamasında da uyulması gereken kurallar mevcuttur. Konu başlığı listesinin yazılı kurallara göre oluşturulması konu otorite kontrolünün sürdürülebilirliği açısından son derece önemlidir. Konu terimleri, yazılı kurallara göre oluşturulmadığında bu işle uğraşan personelin kişisel bilgi ve becerisi ön plana çıkacaktır. Kişisel bilgi ve becerilere dayanılarak hazırlanacak bir listenin sürdürülebilirliği olmayacağı gibi oluşturulmuş standart liste zamanla etkinliğini yitirecektir.

Teknolojik gelişmeler ışığında otorite verilerin oluşturulması ve değişimi için birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların sonucunda ortaya çıkmış MARC 21 otorite veri formatı sayesinde konu otorite dizinleri oluşturabilmekte ve bunların kontrolünü sağlayabilmekteyiz.

Kaynakça

- Alkan, N. (1995). Bilgi taramalarında temel başarısızlık nedenleri. *Bilgi Dünyası*, 9, 91-102. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1076>
- Atılğan, D. (1987). Kataloglamada standartlaşma. *Türk Kütüphaneciliği*, 1, 71-78. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1350/1342>
- Atılğan, D. (1988). Kataloglamanın standartlaşmasında milli kütüphanelerin rolü. *Türk Kütüphaneciliği*, 2, 42-47. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1283>
- Avram, H. D. (1984). Authority control and its place. *The Journal of Academic Librarianship*, 9(6), 331-335.
- Baydur, G. (1985). Konu indekslemesi. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 34(4), 171-184.
- Bayter, M. (2000). *Ankara'daki üniversite kütüphanelerinde kataloglama sorunları ve çözüm önerileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bloomberg, M. ve Evans, G. E. (1989). *Kütüphane teknisyenleri için teknik hizmetlere giriş*. (N. Tuncer, Çev.) Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Burger, R. H. (1985). *Authority work: the creation, use, maintenance, and evaluation of authority records and files*. Littleton, Col.: Libraries Unlimited.
- Chan, L. M. ve Salaba, A. (2016). *Cataloging and classification: An introduction*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Cinol, G. (1970). Dizin türleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 20(3), 141-146.
- Clack, D. H. (1985). Authority control. *Technical Services Quarterly*, 3(1-2), 127-140. doi: 10.1300/J124v03n01_12
- Clack, D. H. (1988). Authority control and linked bibliographic databases. *Cataloging and Classification Quarterly*, 8(3-4), 35-46. doi: 10.1300/J104v08n03_03
- Cutter, C. A. (1904). *Rules for a dictionary catalog*. Washington: U. S. Government Printing Office.
- Dickson, J. ve Zadner, P. (1989). Authority control and the authority files: A functional evaluation of LCNAF on RLIN. *Cataloging and Classification Quarterly*, 9(3), 57-73. doi: 10.1300/J104v09n03_04
- Dursun, A. (1991). *Yetke dizimi (Authority file)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ferguson, B. (2005). *MARC / AACR2 / Authority control tagging: A blitz cataloging workbook*. London: Libraries Unlimited.
- Hamzaoglu, G. (2015). *Şarkiyat yazarlarında otorite dizin sorunu: Ankara Üniversitesi örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Harpring, P. (2010). *Introduction to Controlled Vocabularies: Terminology for Art, Architecture, and Other Cultural Works*. Los Angeles: The Getty Research Institute.
- Haykin, D. J. (1951). *Subject headings: A practical guide*. Washington, D.C.: U. S. Government Printing Office.
- Jeng, L. H. (2010). What authority? Why control? *Cataloging and Classification Quarterly*, 34(4), 91-97. doi: 10.1300/J104v34n04_09

- Joudrey, D. N., Taylor, A. G. ve Miller, D. P. (2015). *Introduction to cataloging and classification*. California: Libraries Unlimited.
- Maxwell, R. L. (2002). *Maxwell's guide to authority work*. Chicago: American Library Association.
- Pakin, E. (1990). *Dil ve edebiyat alanı için Türkçe konu başlıkları listesi*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi Yayınları.
- Prytherch, R. J. (2005). *Harrod's Librarians' Glossary and Reference Book: A Directory of Over 10,200 Terms, Organizations, Projects and Acronyms in the Areas of Information Management, Library Science, Publishing and Archive Management*. Aldershot, Hants, England: Ashgate Publishing Ltd.
- Sefercioğlu, N. (1968). *Türk kütüphaneleri için konu başlıkları*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Taylor, A. G. (1984). Authority files in online catalogs: An investigation of their values. *Cataloging and Classification Quarterly*, 4(3), 1-17. doi: 10.1300/J104v04n03_01
- Taylor, A. G. ve Joudrey, D. N. (2009). *The organization of information*. London: Libraries Unlimited.
- Vellucci, S. L. (1999). Metadata and authority control. *Library Resources & Technical Services*, 44(1), 33-43. doi: 10.5860/lrts.44n1.33
- Williamson, N. J. (1997). The importance of Subject analysis in library and information science education. *Technical Services Quarterly*, 15(1-2), 67-87. doi: 10.1300/J124v15n01_07